

ALIAGA REHBERLIK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ BÜLTENİ

Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Uyum
ve Davranış Bozuklukları

Nisan / 2019
Sayı.4

ALIAĞA REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ BÜLTENİ

Başlarken

Bültenimizin amacı,

Eğitim-öğretim yılı içerisinde çalışma alanımıza giren konularla ilgili her ay farklı bir başlığı ele alarak sizlere detaylı bilgiler sunmaktır.

Bu ay ele alacağımız konu **Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları**

Bu Sayıda

Başlarken	1
Ölçütler	2
Genel Olarak Davranış Bozukluklarının Nedenleri	3
Uyum Bozukluğu ve Normal Davranışı Ayırt Etmek	3
Yanlış Tutumlar	4
Davranış Bozukluğu Olan Çocukla Nasıl İlişki Kurulur	5

Çocuk gelişiminin doğal seyri içinde bir yandan yeni yetenekler ve beceriler kazanırken, bir yandan da pek çok sorunlarla karşılaşmaktadır. Çözümlediği her sorun ve engel, çocuğun ruhsal gücünü artırmakta ve kendi sorunlarıyla baş etmeyi öğrenmektedir. Böylece ebeveyn koruyuculuğuna daha az ihtiyaç duyarak, bağımsız davranışa yönelmektedir. Çocuklar her yeni gelişim dönemine, bir üst basamağa geçtiklerinde yeni beceriler kazanırlar. Çocuğun edindiği her yeni beceri, çözülmesi gereken yeni sorunları da beraberinde getirir. Bu sorunlar çocuğun gelişim sürecinde uyum ve davranış bozuklukları olarak adlandırılır. Örneğin, 2 ila 3 yaşında çocuğa tuvalet eğitimi verilmezse, kendi başına yeme alışkanlığı kazandırılmazsa, bu sorunlar sonraki dönemlere aktarılır ve yeni dönem sorunlarıyla katlanarak büyür.

Davranış bozuklukları; çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar. Davranış, bireyin dışardaki diğer insanlarla da doğrudan doğruya gözlemlenebilecek tüm eylemleridir. Uyum ise bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliğiyle içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesidir. Çocuğun belirli bir sınır ya da engellenmesinden sonra çevresiyle olan ilişkilerinin bozulması uyumsuz davranışları sergilemesini doğurur.

Bazı davranış bozuklukları,

Enürezis(Altını ıslatma)

Okul korkusu

Saldırganlık

Yalan söyleme

İçe kapanıklık

Sinirlilik

İnatçılık

hırsızlık (kleptomani)

küfür vb.

mastürbasyon

vb..

Olarak belirlemememiz

mümkündür.

Bir çocuğun davranışının bozukluk sayılabilmesi için bazı ölçütler gerekir.

Bu ölçütler:

1. Yaşa uygunluk

Her gelişim döneminin kendine özgü davranışları vardır. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini iyi bilmek gerekir. Örneğin, 2 yaş çocuğu hareketlidir ve istenilen şeyi kat 'iyen yapmaz. Freud'un anal, Erikson'un özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemine rastlayan bu yaşlarda çocuk, özerk bir birey olduğunu öğrenir. Kendisi istemezse altının değişmesini istemez, öpülmeyi reddeder. 3 ila 5 yaş çocuğu dikkat çekmek ister. Hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatabilir. Henüz yalanla yalan olmayı ayırt etmez. Bu nedenle bu yaşlardaki çocukların anlattıkları yalan olarak kabul edilmez.

4. Cinsel Rol Beklentileri

Cinsiyetlerine bağlı olarak toplumsal beklentiler oluşmaktadır. Henüz bu çağda cinsel bir gelişme oluşmamakta ancak merak ile birlikte karşı cins arasında farkları anlaşılma başlanır.

Ruhsal belirtiler, tek başlarına çocuğun uyumsuz ve dengesiz olduğunu göstermezler. Uyumsuz davranış gösteren çocuklarda genel olarak ve sık sık şu davranışlar gözlenir;

- Sinirlidirler, huysuz ve rahatsızdırlar.
- Tırnak yeme, parmak emme gibi davranışlar gösterir.
- Zorbalık yaparlar.
- Otoriteye direnirler

Çocuğun davranışlarının uyumsuz olduğunu söyleyebilmemiz için sayılan bu belirtilerin en az 6 ay süreyle gösterilmesi beklenir.

2. Yoğunluk

Bir davranışın bozukluk olarak kabul edilmesindeki ikinci ölçüt yoğunluktur. Davranışın ne seviyede yapıldığı, nasıl yapıldığı bunun bir problem olup olmadığına yönelik bize bilgi verir.

3. Süreklilik

Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman devam ettirmesidir. Birkaç gün boyunca devam etmesi daha sonra azalması veya yok olması o davranışın problemliliğine kanaat oluşturmaz, davranışın 3 ila 6 ay süreyle en az sergilenmesi gerekir.

- Devamlı gerilim içindedirler.
- Yalan söylerler
- Çalma davranışı gösterirler
- Motivasyonları sınırlıdır.
- Okul devamsızlıkları ve evden kaçma vardır.
- Enerjilerini belli bir alanda toplayamazlar.
- Utangaç, korkak, endişeli ve şüphelidirler.
- Son derece sakin olabilirler.

Çocuğun davranışlarının uyumsuz olduğunu söyleyebilmemiz için, saydığımız bu belirtilerin birkaç tanesini veya birinin **en az 6 ay** süreyle göstermesi beklenir.

Ruhsal uyumsuzlukların büyük bir çoğunluğu, çocukluk çağından gelmektedir. Bu nedenle, çocuğun ailesi ve çevresi ile ele alınması gerekmektedir. Gelişiminin doğal seyri içinde aşması gereken sorunları, yardımsız çözmeye çalışan bir çocuk boşa çabalar ve çabuk yorulur. Böylece bir çocuğun, tedirgin ve mutsuz olması yanında ruhsal olgunlaşması da yaşlılarından geri kalır.

Dikkati çekmek: Çocuğa gerekli ilgi ve sevgi gösterilmediği takdirde ya da yeterli kaliteli zaman ayrılmadığında dikkat çekmek için davranış bozukluklarına yönelir.

İntikam alma isteği: Özellikle dayak yiyen, sevgi verilmeyen, ilgi gösterilmeyen çocuk anne babasından intikam almak ister. Aşırı otoriter, katı disiplin ve baskıcı tutum ana babaya karşı öfke ve nefret duygularının gelişmesine ve buna paralel olarak başkaldırıcı bir birey oluşmasına neden olur.

Yetersizlik: Çocuğun kendine güvensiz olması davranış bozukluklarına neden olur. Anne babanın aşırı koruyucu, hoşgörölü tutumu, gerektiğinden fazla özen gösterilmesi fazla kontrol anlamına gelir. Sonuçta çocuk diğer kimselere karşı aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal olarak çabuk kırılan bir kişi olur. Bu durum çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez ve davranış bozukluklarına neden olur.

Genetik yatkınlık: Bazı davranış bozuklukları genetik yatkınlıktan kaynaklı olarak görülmesi olası durumlardan biridir. Bunun için ailenin geçmişi ile ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir.

UYUM BOZUKLUĞU VE NORMAL DAVRANIŞI BİRBİRİNDEN AYIRT ETMEK

Aileler genel olarak, çocuğun gelişim dönemine bağlı olarak yaşadığı olağan sorunlarla, uyum bozukluğu olarak kabul edilen davranışlar arasında ayırım yapmanın zor olduğunu ifade ederler. Ebeveyn için bu ayırımı sağlıklı biçimde yapmak çok zordur, fakat belirli kriterleri göz önünde bulundurarak en azından bir uzmana başvurmaları gerekip gerekmediğini tespit edebilirler. Örneğin, alt ıslatma davranışını ele alalım. Bir buçuk yaşında tuvalet eğitimi almış bir çocuğun, sonraki 1-1,5 yıl zaman zaman altına kaçırması normaldir. Çünkü ilk zamanlarda çocuk kaslarını kontrol etmekte güçlük çekebileceği için tuvalet eğitimi takiben gece ve gündüz görülebilen altını ıslatma davranışı normal kabul edilmelidir. Ancak, çocuk 5 yaşından sonra da altını ıslatma davranışına devam ediyorsa bu davranış uyum bozukluğu olarak kabul edilebilir; çünkü artık yeni bir beceriyi yani tuvalet eğitimi kazanmak için gerekli olan

adaptasyon sürecini aşmıştır. Bunun gibi, bebeklik dönemindeki parmak emme davranışı normal kabul edilirken, 1 yaşından sonraki parmak emme davranışı uyum bozukluğuna işaret eder.

Anne babaların çocuğun yaş gruplarında karşılaştığı sorunların normal, kısa süreli ve geçici olduğunu tespit edebilmesi için bu konularda bilinçli ve bilgili olması gerekmektedir. Bu nedenle tüm ebeveyn, insanın kişiliği gelişiminde çok önemli olan 0-6 yaş döneminde 6 ayda bir bile olsa, çocuklarının gelişimlerini kontrol ettirmeleri, ebeveyn'in farkına varamadığı bir sorun olup olmadığını öğrenmeleri ve ortaya çıkabilecek olası uyum ve davranış bozukluklarına karşı önlem almaları için karşılaşılan durumun ağırlığına göre bir çocuk psikiyatristi, oyun terapisti, psikolog, psikoloji danışman, çocuk gelişim uzmanlarına başvurularında fayda vardır.

Uyum ve davranış bozukluğu geliştiren çocukların ebeveyn yanlış tutumları şöyle özetlenebilir:

- Anne babalar çocuklarının bilinçli olarak belirli yaptıklarını düşünerek sorunu görmezden gelir veya davranışı ve çocuğu baskı altına almaya çalışır. Oysa, çocukların çok büyük bir çoğunluğu, bilinçli olarak bu davranışları sergilemez. Çevrelerine bir mesaj vermek için, yani **"Lütfen beni dinle. Duygusal bir kırıklık yaşıyorum, dikkatini bana ver"** mesajını iletmektedirler. Rahatsız oldukları durumu ifade etmek için bunu yaparlar.
- Anne babalar sorunu gidermek için, davranışı yapan çocuğu küçük düşürücü, aşağılayıcı ve suçlayıcı tavırlar sergilerler. Bazı aileler sorunu gidermek için çeşitli ceza yöntemlerine, hatta şiddete bile başvurmaktadırlar. Mastürbasyon yapan çocuğa ceza vermek, parmak emme çocuğun ağzına biber sürmek ve altını ıslatan çocuğu deşifre etmek örnek olarak verilebilir. Ailelerin, cezadan, suçlayıcı tavır ve baskıcı tutumlardan uzak durmaları gerekir. Bu tip tutumlar sorunu artırmaktan başka bir işe yaramaz.
- Bazı aileler ise, sorunu kendi haline bırakıp, kendiliğinden geçmesini bekler. Hâlbuki, uyum ve davranış bozuklukları kendiliğinden geçmez, bu bozukluğun altında yatan sebepler ortadan kaldırıldıktan sonra geçer. Zaman içinde kendiliğinden geçen inatlaşma, parmak emme, altını ıslatma vb. sorunlar yukarıda sözünü ettiğimiz normal dönemsel sorunlardır. Uyum bozukluğu olarak ortaya çıkan davranışlar ise ileriki yaşlarda ortadan kalkmış gibi gözüksede ya yeni bir sorun olarak, ya da tekrarlanarak karşımıza çıkar. Örneğin, parmak emme davranışı okul yıllarında tırnak yeme veya özgüven eksikliği olarak yeniden belirebilir. Altını ıslatma davranışı olan 2,5 ve 5 yaşlarında iki çocuğu ele alalım; 2,5 yaşındaki çocuğun sorunu 6 ay içinde kendiliğinden geçebilir, çünkü bu yaşta görülen davranış normaldir; ancak 5 yaşındaki çocuğun davranışı kendiliğinden geçmez, çünkü bu bir uyum bozukluğudur.

1. Karşılıklı saygı

Azarmak, bağırarak, yüksek sesle çağırmak, vurmak, susturmak, tutarsız davranmak çocuğa saygısızlık ve değersizliğin göstergesidir. Her çocuğu ayrı bir birey olarak görüp, fikirleri sorulmalı ve fikirlerine saygı gösterilmelidir. Bunun sonucunda saygı gören çocuk cesaretlenir, problemlerini açar, çözüm yolları bulabilir.

2. Çocuğa kaliteli zaman ayırmak

Her ne olursa olsun çocukta karşılaşılan uyumsuz ve zorlayıcı durum karşısında mutlaka sabırlı olmayı bilmemiz gerekir.. Birlikte geçirilecek zaman nicelik değil, nitelik olarak önemlidir. Birlikte çocuğun hoşlanacağı faaliyetler ve hobisi yapılabilir. Kaliteli zaman geçirmek, çocuğun yaşadıklarını anlamaya ve sorunlarını çözmesine yardım etmede yardımcı olur.

3. Cesaretlendirme

Ebeveyn çocuğun çabalarını övmeli ve yüreklendirmelidir. Cesaretlendirme çocuğun kendini değerli algılayabilmesi için çok önemlidir, çocuğu olduğu gibi kabul edip, ona kendi olduğu için değer vermedir. Kazanılmış bir öğrenilmiş çaresizlik söz konusu ise de cesaretlendirme bu durumu olumlu yönde gelişimini destekler.

4. Sevgiyi anlatmak

Sevgi kâinatın mayasıdır. İnsanlar birbirlerine vermiş oldukları sevgiyle, yani muhabbetle var kalırlar. Sevgiyle dünyaya getirdiğiniz çocuklarınıza sevgi ve şefkatle yaklaşmalısınız. Çocuğun kendini güvende hissedebilmesi hasebiyle sevildiğini bilmesi ve sevmesi gerekir.

Son olarak, davranış bozukluğu olan çocukların ebeveyni, öncelikle bu bozukluğun olduğunu kabul etmeli, uzmanlardan ve öğretmenlerinden gizlemeye yönelmemelidirler. Gerçekten çocukta bazı davranış bozuklukları olduğu belirlenmişse, ebeveyn çocuğa karşı mutlaka soğukkanlı ve sakin davranmalıdırlar. Bazı davranış bozukluklarının nedeni doğal veya genetik olabilir. Bu tıbbî muayene ile belirlenebilecek bir şeydir. Ancak çoğu davranış bozukluklarında olumsuz aile ortamı ve eşler arasındaki çatışmalarının büyük röl oynadığı bilinmektedir.

Unutulmamalıdır ki, çocuktaki bir davranış bozukluğunu ortadan kaldırmak için çocuğa müdahale etmekten çok, çocuğun anne babası veya ailesine müdahale ederek anne babayı eğitmek, aile ortamını yumuşatmak daha isabetli olabilmektedir. Bilinçli ve duyarlı bir insan uzmanlardan yararlanabilen kimsedir. Anne babalar, çocukta bazı davranış bozukluklarının ortaya çıkmaması için, davranışlarıyla çocuğa destekleyici bir model olabilmelidir. Anne babalar, sadece yanlış davranışın ne olduğunu söylemekle yetinmeyip doğru davranışın ne olduğunu açık, net basit bir cümleyle çocuğa anlatmalı, hemen akabinde kendi davranışları ile de bunları desteklemeli çocuğa göstermelidirler. Davranışlarında tutarlı olmalı süreklilik göstermelidir.

Serkan YILMAZ
Merkez Müdürü
Yağmur TOPÇUOĞLU
Merkez Müdür Yardımcısı
Ezgi DEMİR
R.P.D.H. Bölüm Başkanı
H.Tezer ASAN
Ö.E.H. Bölüm Başkanı
Halil ÖZGÜL
Rehberlik Öğretmeni
Fatma ÇİĞDEM EMRE
Rehberlik Öğretmeni